

Monnickendam, 26 mei 2026

Raadsnummer: 199-58
Zaaknummer: 143246

Portefeuillehouder: Marian van der Weele
Contact via: Afdeling Samenleving

Wettelijke grondslag voor raadsbevoegdheid: Wet stelsel openbare bibliotheken

Aan de Raad

Onderwerp: Bibliotheekwerk

Voorstel

1. Vanaf 2027 structureel een budget van € 173.273, - bij te ramen voor het uitvoeren van de basisdienstverlening bibliotheekwerk Waterland (bijlage 2), zodat we voldoen aan de Wet stelsel openbare bibliotheken (Wsob)
2. Vanaf 2027 structureel een budget van € 30.900, - bij te ramen voor uitbreiding van de basisdienstverlening Waterland met het OntdekLAB.

Inleiding

Naar verwachting treedt de wetwijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheken (Wsob) op 1 januari 2027 in werking. Met deze wetwijziging beoogt het Rijk de beschikbaarheid en de bereikbaarheid van de fysieke bibliotheek structureel te waarborgen en zo de toegang tot een volwaardige bibliotheekvoorziening voor iedere inwoner te garanderen. Gemeenten krijgen hierin een zorgplicht. Er is een normenkader opgesteld waarin staat waar een volwaardige bibliotheekvoorziening aan zou moeten voldoen.

Stichting Openbare Bibliotheek Waterland voert het bibliotheekwerk uit in Waterland. Met ingang van 1 januari 2027 wordt het bibliotheekwerk gesubsidieerd en moeten er nieuwe afspraken gemaakt worden over de uitvoering. De Stichting Openbare Bibliotheek Waterland heeft tijdig een reactie nodig op hun subsidieaanvraag om hun bedrijfsvoering klaar te maken voor 2027. Het vaststellen van de begroting 2027 komt daarvoor te laat. Gezien de bekostigingssystematiek over gaat van inkoop naar subsidie is er nog geen basisbedrag waar zij vanuit kunnen gaan. Om die reden wordt dit voorstel los van de begroting ingediend.

Argumenten

1.1 De voorgestelde basisdienstverlening (zie bijlage 2) werkt toe naar een volwaardige bibliotheek zoals beoogd in de vernieuwde Wet stelsel openbare bibliotheken (Wsob)

Met de vernieuwde Wsob, die naar verwachting op 1 januari 2027 in werking treedt, krijgen gemeenten de zorgplicht voor een volwaardige bibliotheekvoorziening. Deze wet is aangepast om de maatschappelijke functie van de bibliotheek te verankeren. Op grond van de wet (artikel 5) moet een openbare bibliotheekvoorziening voor iedereen toegankelijk zijn en "omvat deze in ieder geval de volgende functies, die bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek:

- a. ter beschikking stellen van kennis en informatie;
- b. bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
- c. bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur;
- d. organiseren van ontmoeting en debat; en
- e. laten kennis maken met kunst en cultuur.”

Als onderdeel van het aanbod dient de gemeente ten minste één bibliotheekvoorziening in stand te houden die:

- a. De vijf wettelijke functies vervult;
- b. Een fysieke collectie heeft; en
- c. Over een professionele personeelsbezetting beschikt.

Tegelijkertijd is in de wet verankerd dat een bibliotheekvoorziening het onderwijs moet ondersteunen. Bibliotheken spelen een belangrijke rol bij leesbevordering in het onderwijs. De specifieke rol van bibliotheken bij leesbevordering voor de schoolgaande jeugd en de bekostiging daarvan krijgen bij de aanpassing van de Wsob een wettelijke basis.

1.2 De voorgestelde basisdienstverlening Waterland voldoet grotendeels aan het normenkader (zie bijlage 4);

Het normenkader, dat is opgesteld door de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de Vereniging Openbare Bibliotheken, geeft gemeenten handvatten voor het realiseren van een volwaardige bibliotheekvoorziening zoals bedoeld in de Wsob.

Het normenkader benoemt vier normen voor het realiseren van een volwaardige bibliotheek

- de inhoudelijke norm (de 5 kernwaarden uit artikel 5 zoals hierboven genoemd);
- de aanwezigheidsnorm (het minimumaantal vestigingen per hoeveelheid inwoners, tenminste 1 vestiging per 13.000 inwoners);
- de bekostigingsnorm (de norm gaat uit van €22,- per inwoner (excl. huisvesting, Informatiepunt Digitale Overheid (IDO), en de bibliotheek op school (dbos))
- Professioneel bemenste openingstijdennorm; Een gewone vestiging moet tenminste 30 uur per week professioneel bemenst open.

Basisdienstverlening Waterland ten opzichte van het Normenkader

- *Inhoudelijke norm:*
 - Invulling 5 kerntaken artikel 5 Wsob: ja
 - Ondersteuning netwerk met onderwijs: ja
 - Fysieke voor iedereen toegankelijke plek: ja
- *Aanwezigheidsnorm;* met 4 vestigingen waarvan 1 hoofdvestiging voldoet Waterland ruimschoots aan de aanwezigheidsnorm.
- *Bekostigingsnorm;* deze norm gaat uit van €22,- per inwoner (excl. huisvesting, Informatiepunt Digitale Overheid (IDO), en de bibliotheek op school (dbos)). In dit voorstel komen de kosten uit op €16,30 per inwoner voor de basisdienstverlening (inclusief verwachte indexatie voor 2027), en een extra €1,74 voor het OntdekLAB (zie argument 2.1). Dat komt uit op een totaal van €18,05 per inwoner. De dienstverlening in dit voorstel voldoet daarmee nog niet volledig aan de bekostigingsnorm volgens het normenkader.
- *Bemenste openingstijdennorm;* Volgens deze norm moet Waterland in de hoofdvestiging 30 professioneel bemenste openingsuren aanbieden. In bovenstaand voorstel is dat niet het geval. Echter als de uren van de vestigingen bij elkaar opgeteld worden komen we op 32 uur uit.

Voor een uitgebreide toelichting van de basisdienstverlening zie bijlage 2

1.3 De hierboven genoemde dienstverlening is de basisdienstverlening van Stichting Openbare Bibliotheek Waterland

In heel Nederland wordt het bibliotheekwerk uitgevoerd door openbare bibliotheken die zich richten op hun eigen werkgebied/regio. In onze regio is dat de Stichting Openbare Bibliotheek Waterland. Voor zover bekend zijn er geen commerciële partijen meer die bibliotheekdiensten in lijn met de Wsob leveren in Nederland. De Stichting Openbare Bibliotheek Waterland voert het bibliotheekwerk uit in Purmerend, Edam-Volendam, Waterland en Landsmeer. Tussen de betrokken gemeenten zijn afspraken gemaakt over de basisdienstverlening die voldoet aan de Wsob/het normenkader en de verdeling van organisatorische kosten die hiervoor nodig zijn.

Onder de nieuwe Wsob moeten gemeenten samen met de uitvoerende stichting een meerjarenplan opstellen. Hierin blijft ruimte voor lokale accenten, maar er wordt gezamenlijk een basisdienstverlening van de stichting vastgelegd. Voldoen aan de regionale afspraken is een voorwaarde voor regionale samenwerking. Iedere gemeente die gebruik maakt van de dienstverlening van de Stichting Openbare Bibliotheek Waterland dient hier dus aan te voldoen. Daaruit volgt dat als wij niet akkoord gaan met voorgestelde basisdienstverlening, de Stichting Openbare Bibliotheek Waterland geen bibliotheekwerk kan leveren in onze gemeente. Aangezien er geen andere aanbieders zijn die bibliotheekwerk kunnen leveren in lijn met de Wsob betekent dit dat er dan geen bibliotheekvoorziening meer zal zijn in Waterland.

1.4 De voorgestelde dienstverlening sluit aan bij de opgehaalde input van inwoners (zie bijlage 4).

Via de medewerkers en vrijwilligers in de verschillende vestigingen, en via een enquête onder bezoekers, is informatie opgehaald over de ervaringen van de bezoekers van de bibliotheek. Hieruit kwamen een aantal zaken duidelijk naar voren. Er is behoefte aan een ruimere en vernieuwende collectie, vaker transport om wachttijden te minimaliseren, en meer professioneel bemenste openingstijden zodat vragen goed opgepakt kunnen worden. Daarnaast wordt ook het belang van de vestigingen in de kleinere kernen benadrukt. Deze vestigingen zorgen voor een toegankelijke bibliotheekvoorziening. Dit geldt met name voor de doelgroepen die minder mobiel zijn, zoals kinderen en ouderen. Waar inwoners van de kleinere kernen steeds meer voorzieningen hebben zien verdwijnen, zijn ze blij dat de bibliotheek er nog is. In dit voorstel wordt ingespeeld op alle belangrijke punten die uit de gesprekken en enquête naar voren zijn gekomen. De zaken waarover inwoners aangaven ontevreden te zijn worden met dit voorstel aangepakt.

1.5 Een bibliotheek in de buurt is belangrijk voor het bereiken van kinderen en ouderen

Voor inwoners die moeilijker zelfstandig bewegen, zoals kinderen en ouderen, is een bibliotheek in de buurt van meerwaarde. De bibliotheekvestigingen in de kleine kernen zorgen ervoor dat kinderen zelfstandig en laagdrempelig toegang hebben tot boeken, wat hun taalontwikkeling bevordert. Daarbij maken deze lokale vestigingen het voor scholen in die kernen ook makkelijker om gebruik te maken van de bibliotheek. Dit verstevigt de ondersteuning van het onderwijs bij leesbevordering van schoolgaande kinderen, een taak die in de Wsob wettelijk verankerd is. Met het oog op de ontwikkeling van taal- en digitale vaardigheden voor jong én oud, is een bibliotheekvestiging in de buurt dus belangrijk.

1.6 De basisdienstverlening maakt dat de bibliotheek ook diensten en activiteiten kan uitvoeren die bekostigd worden uit andere middelen.

Naast de basisdienstverlening biedt de bibliotheek ook andere diensten aan, zoals Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) en het NL-Plein. IDO wordt budgetneutraal uitgevoerd, en het NL-plein wordt bekostigd uit regionale middelen vanuit de Wet Educatie en Beroep (WEB). Ook liggen er kansen voor projecten in samenwerking met regionale programma's zoals G'oud (Gezond Oud), het Regionaal Werk Centrum en de Regiodeal. Vanuit deze samenwerkingsverbanden wordt gekeken naar kansen voor projecten die bekostigd kunnen worden vanuit regionale middelen. De diensten voortkomend uit regionale middelen verstevigen en verbreden het bibliotheekwerk, wat bijdraagt aan het realiseren van een volwaardige bibliotheekvoorziening met een brede maatschappelijke functie.

2.1 Het OntdekLAB draagt bij aan de ontwikkeling van kinderen en volwassenen op het gebied van digitale vaardigheden, ICT, media en techniek

Het OntdekLAB is als pilot in de afgelopen periode ingezet in Waterland. Het maakt geen deel uit van de basisdienstverlening zoals beschreven, maar is een belangrijke toevoeging voor Waterland en de regio. In het OntdekLAB kunnen kinderen en volwassenen op een speelse manier kennismaken met-, en interesse ontwikkelen voor, techniek en ICT. Dit zijn belangrijke sectoren in onze arbeidsmarktregio, waarin op dit moment een tekort is aan arbeidskrachten. Meer interesse in deze sectoren vanuit kinderen en jongeren kan dus op lange termijn bijdragen aan een positieve ontwikkeling op de regionale arbeidsmarkt. Het OntdekLAB is in de pilotperiode goed bezocht (1 locatie). Iedere vrijdag kwamen er gemiddeld 12 bezoekers. Dit aantal groeit naarmate de activiteit meer bekendheid krijgt. Ook biedt het programma kansen voor samenwerking met scholen, en kan een mobiele versie van de activiteit in scholen en andere kernen worden aangeboden. Zo kunnen inwoners van de kleinere kernen ook laagdrempelig gebruik maken van het OntdekLAB. Deze voorziening kost € 1,74 per inwoner = € 30.900, - per jaar (inclusief verwachte indexatie 2027).

Kanttekeningen

1.1 Er is slechts één vestiging in Waterland nodig om aan het normenkader te voldoen

Eén hoofdvestiging (in Monnickendam) zou voldoende zijn om aan het normenkader van de zorgplicht te voldoen. Ook in de regionale afspraken zijn het aantal vestigingen per gemeente en de daarbij behorende huisvestingskosten buiten beschouwing gelaten. Het is technisch gezien dus mogelijk om vestigingen in de kleinere kernen (Marken, IJpendam en Broek in Waterland) te sluiten, om op die manier kosten te besparen. Deze vestigingen zijn echter belangrijke voorzieningen voor de inwoners van deze kernen. Het sluiten van deze vestigingen zou een besparing van huisvestingskosten opleveren. Dit is een besparing van maximaal €65.000 bij sluiting van drie vestigingen. Het sluiten van vestigingen heeft geen invloed op de gevraagde dienstverlening zoals omschreven in het normenkader. Op de kosten van de dienstverlening kan niet worden bezuinigd, omdat het al een basisdienstverlening betreft. Met het sluiten van de vestigingen in de kleine kernen, zou een belangrijke lokale voorziening verloren gaan in drie dorpskernen.

1.2 De combinatie van drie factoren leidt tot hogere kosten voor de bibliotheek in Waterland;

- a. Basisdienstverlening Waterland die grotendeels voldoet aan het normenkader/de Wsob is duurder dan de huidige voorziening. De huidige voorziening kan niet worden voortgezet. Het contract voor deze dienstverlening eindigt 31 december 2026.
- b. Waterland moet gaan bijdragen aan de organisatorische kosten. Bij de aanbesteding in 2022 heeft stichting Openbare Bibliotheek Waterland ons een aanbod gedaan, waarbij de organisatorische kosten beperkt werden doorberekend, maar wel volledig doorberekend werden aan de overige gemeenten in de regio. Nu het contract eindigt per 31 december 2026, moet Waterland evenredig bijdragen in de kosten. Daarnaast zijn organisatorische kosten zoals personeelskosten, huisvestingskosten en materieelkosten in de afgelopen vier jaar flink gestegen.
- c. Het budget voor bibliotheekwerk was in 2025 en 2026 met € 100.000, - opgehoogd, maar dit was incidenteel budget. Hier stond voor 2025 en 2026 een decentralisatieuitkering van hetzelfde bedrag tegenover. Vanaf 2027 wordt deze € 100.000, - toegevoegd aan het gemeentefonds. Het budget wat de gemeente ontvangt blijft dus hetzelfde, maar krijgt een andere vorm. De ophoging van het budget voor bibliotheekwerk vanaf 2027 is echter nog niet opgenomen in de begroting.

Financiële toelichting

Voor de basisdienstverlening zoals benoemd in dit voorstel is op jaarbasis een budget van € 433.320, - nodig (afgerond en inclusief huisvesting en de verwachte indexatie voor 2027).

Voor het OntdekLAB is een extra € 30.900, - (inclusief verwachte indexatie voor 2027) nodig. Totale kosten inclusief OntdekLAB € 464.220, -

Er is voor 2027 € 260.047, - begroot. Voor de basisdienstverlening is het structureel ophogen van het budget met (€ 433.320, -- € 260.047, - =) € 173.273, - nodig. Hiervan ontvangen we € 100.000, - in het gemeentefonds. Uitbreiden met het OntdekLAB ad € 30.900, - per jaar betekent een structureel budget van € 204.173, -

Burgemeester en wethouders,

drs. E.G.H. Dijk MPM
gemeentesecretaris/algemeen directeur

drs. M.C. van der Weele
burgemeester

Bijlage(n):

1. Conceptraadsbesluit
2. Dienstverlening bibliotheek
3. Behoeftetepeiling
4. Normenkader Wsob